Professori *Jukka Viljanen*

HE 14/2026 vp, hallituksen esitys eduskunnalle varmuusvankeutta ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Toinen lausunto

Perustuslakivaliokunta 26.3.2026

Annoin 19.3.2026 laajemman lausunnon hallituksen esityksestä 14/2026 vp. Perustuslakivaliokunta on pyytänyt sen jälkeen lisälausuntona arviotani siitä, että jos varmuusvankeudesta säädettäisiin sellaisella tavalla, että siinä ei olisi oikeudellisesti kyse perustuslain 7 §:n 3 momentissa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetusta rikokseen perustuvasta vapauden menetyksestä vaan perustuslain 7 §:n 3 momentissa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetusta vapaudenmenetyksestä, olisiko tällainen vapaudenmenetys taannehtivuuskiellon estämättä mahdollista määrätä myös sellaiselle henkilölle, joka on jo lain voimaan tullessa tuomittu lainvoimaiseen vankeusrangaistukseen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linjaukset elinkautisvankien ja varmuusvankeuden osalta koskien valiokunnan asettamaa kysymystä

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ottanut harvoin kantaa taannehtivuuskiellon vastaisiin varmuusvankeuden määräämisiin. Jonkin verran se on näkynyt annettujen tapauksien kansallisen lainsäädännön kuvauksessa, jossa esimerkiksi saksalaisissa tapauksissa on saattanut lainsäädäntö alustavan tuomion jälkeen muuttua ja mahdollistaa varmuusvankeuden. Näin esimerkiksi tapauksessa *M. v. Saksa* (17.12.2009) tosiasia-osuudessa (THE FACTS) viitataan Saksan perustuslakituomioistuimen linjauksiin, jossa varmuusvankeuden on voinut määrätä taannehtivuuskiellosta huolimatta (§ 59). Perusteena painotettiin lainsäätäjän velvoitetta suojata yksilöiden henkeä ja koskemattomuutta, mikä painoi perustuslakituomioistuimen punninnassa merkittävästi. Samoin EIT:n tekemän vertailun mukaan Italiassa ja Slovakiassa tällainen taannehtivuuskiellon vastainen varmuusvankeus on mahdollista (§ 72). EIT ei kuitenkaan ota kantaa tarkemmin teemaan kyseisessä ratkaisussa.

Sveitsiä koskevassa tapauksessa *W.A. v. Sveitsi* (2.11.2021) EIT katsoi varmuusvankeuden olevan taannehtivuuskiellon vastaista. Kyseisessä tapauksessa EIT pitää varmuusvankeutta ankarampana rangaistuksena ja siten Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisena. Tässä arvioinnissa ei ole ollut merkitystä sillä, että W.A. on EIS 5.1. e artiklan piiriin soveltuva henkilö. Ainakin tämän EIT:n oikeuskäytännöstä löytyvän varsin tuoreen tapauksen perusteella pidän siis EIT:n selkeänä linjana sitä, että myöhempi varmuusvankeus on taannehtivuuskiellon vastainen.

Pidän tämän perusteella perusteltuna sitä kantaa, joka hallituksen esityksessä mainitaan (s. 125). Eli ”Esityksessä ehdotetaan rikoslain muuttamista koskevaan lakiin selvyyden vuoksi nimenomaista siirtymäsäännöstä siitä, että ehdotettua uutta sääntelyä voitaisiin soveltaa ainoastaan rikokseen, joka on tehty lain voimaantulon jälkeen.”

Tampereella 26.3.2026

Jukka Viljanen
Julkisoikeuden professori
Tampereen yliopisto